

VRTNAR.

**List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh
in za sadjarstvo.**

Št. 24.

V Ljubljani, 31. decembra 1889.

Letnik II.

Cesarjevič Rudolfovo sadjarsko društvo za Spodnji Štajer.

je imelo 8. decembra t. l. v Št. Jurji ob j. ž. v šolskem poslopju svoje drugo letošnje glavno zborovanje, katerega se je 70 udov in prijateljev sadjarstvu iz domače župnije udeležilo. Prejšnjo noč na novo zapadli sneg je zadržal obilo število vnanjih udov doma.

Ravnatelj gosp. dr. Ipavic je po običajnem pozdravu otvoril ob 3. uri popoldne zborovanje ter potem poročal o društvenem delovanju v uže dotekajočem letu. Iz tega poročila podajemo važnejše točke:

Društvo je v tekočem letu oddalo svojim udom, pa tudi drugim sadjarjem 800 požlahtnjenih, večinoma visokodebelnih drevesec po primerno nizki ceni ali pa brezplačno s svojih vrtov, razposlalo je 31.090 eno- in dveletnih divjakov in primerno število cepičev najboljših vrst, večinoma za šolske vrte, pa tudi drugi sadjarji so jih dobili lepo število — vsi vse brezplačno.

Na novo je društvo zasadilo na svoja dva vrta 4000 divjakov in jih okoli 3500 požlahtnilo v raznih letnih časih in po raznem načinu.

Društvo je trikrat vis. deželnega odbora prosilo popotnega učitelja gosp. Matijašiča iz Maribora ter ga tudi dobilo v vsem skupaj za 21 dni. Gosp. Matijašič je v Št. Jurji in po sosednjih občinah poučeval o sadjarstvu in dejanski kazal razna opravila ob dotičnem letnem času v drevesnici, sadovnjaku in pri posameznem drevju.

Udeležili smo se razstave na Dunaji, prirejene v spomin 40letnega vladanja Nj. veličanstva presvetlega cesarja Frana Josipa I. ter v odlikovanje prejeli bronasto državno svetinjo.

K točki „društveni račun“ je omenjal gospod predsednik, da so se računi z vsemi dotičnimi prilogi odposlali vis. c. kr. ministerstvu za poljedelstvo na Dunaj.

Naposled je omenjal govornik skrbno urejevanega kmetijskega lista „Kmetovalec“, ki izhaja po dvakrat na mesec v Ljubljani in s priložo „Vrtnar“ stane samo dva goldinarja na leto, ter ga priporočal v obilo naročevanje. Tajnik Jare temu pripomni, da je slavna c. kr. kmetijska družba za Kranjsko ob svojem času (z dopisom meseca septembra 1887. l.) dovolila, da udje tukajšnjega cesarjevič Rudolfovega sadjarskega društva za Spodnji Štajer dobivajo njeno glasilo „Kmetovalec“ po znižani ceni, t. j. za 1 gld. na leto. List je res dober in bi mogel našim kmetovalcem, ki se posebno mnogo pečajo z živinsko rejo in kupčijo,

biti zanesljiv svetovalec. Tajnik želi, da bi si takoj ob novem letu vsak ud tega društva naročil „Kmetovalca“ ter ga pridno prebiral. Gosp. dr. Ipavc opozarja še osobito na izvrstni članek „Kmetovalčev“: Živinska kupčija, nje težave in go-ljufige, in kako jih odvrčati (št. 10. t. I.).

Podoba 45.

K točki „volitev novega ravnateljstva“ naznanja gosp. predsednik, da se je veleposestnik na Blanci gosp. Franc Lenček, dosedaj marljiv odbornik našemu društvu, odrekel vsakeršni iz-volitvi, ker je preodstranjen in se zato ne more udeleževati odborovih sej.

Po predlogu čast. gosp. J. Wolfa so se izvolili stari odborniki, izimši g. Lenčka, in sicer: g. dr. Ipavc, zdravnik in posestnik, kot ravnatelj; g. vitez Berks, grajščak na Blagovni, njegov namestnik; g. Fran Praunseis, usnjar in veleposestnik v Št. Jurji, blagajnik; g. Mi-hael Vošnjak, deželni in državni poslanec, in g. Mihael Vizjak, odlikovan sadjar in posestnik na Pečovji v Teharski fari, odbornika; g. Val. Jarc, učitelj v Št. Jurji, tajnik; namesto g. Lenčka se je izvolil č. g. Josip Jurčič, župnik v Dramljah.

Po skončanih volitvah je nastopil g. Ma-tijašič, popotni učitelj iz Maribora, ter jako poučno predaval o sadjarstvu, in sicer o delu jeseni, po zimi in spomladi; potem o opraviilih v drevesnici, o novih nasadih, o oskrbovanji starejših dreves, o sadnih škodljivcih. Med po-slednjimi je posebno natančno obravnaval me-tuljčke in njih razne izpremembe: bube, jajčka, gosenice. Ti metuljčki so: pednjač, prstenčar, tončič (sukač), gobovec, zavrtlač in cvetodér.

Ker se je med tem, še predno je gosp. učitelj mogel skončati, stemnilo, morali sta zadnji točki izostati, t. j. posvetovanje, kako se prihodnje občne deželne razstave v Gradci udeležiti, in nasveti.

Val. Jarc, tajnik.

Obrezovanje živih mej.

Neki vrtnar pise v „Oeconomu“ to le o obrezovanji živih mej: Ako sem hotel previsoke meje porezati, napel sem v primerni visokosti tanko vrvice, ali pa sem po raznih mestih določil pravo visokost in potem rezal na oko. Ker mi ni nikakeršno obrezovanje nič kaj prav šlo izpod rok — vrvice zaradi svoje teže ni ostajala vodoravna, na oko pa se tudi ni zanašati — zato sedaj tako le delam; Vzajem štirivoglato lato in pribijem na njo v tisti visokosti, v kateri naj bode meja obrezana, počez in vodoravno drobno deščico, kakor kaže podoba 45. To pripravo postavim na tla ob mejo, in deščica mi kaže, kako naj režem. S pomočjo te priprave obrezujem mejo kakor po črtalu.

Posrednje cepljenje.

Omenjal sem uže ob drugih prilikah, da na šolskem vrtu najbolj kaže pritikavce vzgojevati. Dajo nam namreč raznovrstnega finega sadja, potrebujejo le malo prostora ter ne ovirajo drugih kultur. Imamo pa na vrtu tudi lahko toliko vrst, kolikor je debel. Torej lahko natanko opazujemo, katere vrste se v dotičnem kraju najbolj sponašajo, in jih potem lahko priporočamo z dobro vestjo.

V ta namen cepimo jabolka za več oblike na dusenj, za manjše pa na ivančke. Hruške cepimo pa na kutino. A dočim vse vrste jabolčne uspevajo na omenjenih podlogah, vender pa so hruške bolj kočljive, ter ne uspevajo vse vrste na kutini. Vzemimo n. pr. **klerževko**. Če cepimo to hruško na kutino, rodila bo navadno že v tretjem letu, a lesa bo delala malo in poginila že navadno pred osmim letom. Kako to? Zato, ker ta hruška s kutino ne simpatizuje. Sad njen je izredno lep in tudi dober. Marsikomu bi bilo torej žal, če bi te hruške ne mogli na svojem vrtu imeti.

Da pa to in enake fine hruške vender moremo na malem vrtu imeti, ne da bi jih morali cepiti na lesniko, poslužimo se posrednjega cepljenja. Na kutino namreč cepimo najprej tako hruško, ki ž njo simpatizuje in torej na njej rada in veselo raste. Take hruške so posebno te le: **Albertovka**, **Gelertova maslenka**, **Dimontovka**, **Angulenska**, **Godojanka** in **pastorovka**. Prihodnje leto pa cepimo na to tako hruško, ki s kutino ne simpatizuje. Vzgojujemo jo pa dalje tako, kakor bi bila naravnost na kutino cepljena. Če pa hočemo imeti visoko deblo na pritlični podlogi, cepimo na kutino ž njo simpatizujočo hruško, a na njo pa nesimpatizujočo v višavi 100—150 *c_m*. S kutino ne simpatizujejo te le hruške: **Julijska dekanka**, **hranilka**, **Viljemovka**, **kongresovka**, **Napoleonova maslenka**, **klerževka**, **prezidentovka**, **žlahтна krasana**, **Marija Lujiza** i. t. d.

J. Zirovnik.

Sadjarjem!

Skoraj vsako zimo oglodajo zajci veliko sadnega drevja. Posebno so jim všeč jabolka. Drevje moramo torej v pravem času zavarovati. To pa lahko storimo na več načinov. Eni ovijó drevje z rženo slamo. A lačni zajci odtrgajo slamo in oglodajo drevo. Drugi odenejo drevje s trnjem. To delo zahteva primeroma dosti časa in je jako sitno. Izkušnja me uči, da je najbolje, če namažemo drevje z redkim močnikom iz kravjaka, krvi in apna. Vsake tvarine vzemi eno tretjino. Drevje namaži kacega lepega, suhega dne, da se lahko posuši mazilo. Tega mazila se gotovo ne dotakne zajec. Poleg tega pa to mazilo pokonča vso mrčesjo zalego po ljubih spokah in po mahu ter ohrani drevesu snažno in gladko lubje (kožo).

Raznotere vrtnarske reči.

Po mnogih hišah in tudi pri nas na Slovenskem imajo prelepo cvetico kamelijo. Prav velikega veselja pa ne uživajo s to cvetlico, ker jim rada boleha in kaj pičlo cvete. To prihaja od tod, ker ravnajo z njo napačno. Zlasti po farovžih imajo kaj zelo kamelije, s katerimi lišpajo cerkve ob zimskih praznikih. Te cvetice naj cveto o božiči, ob novem letu, ob svečnici, o veliki noči i. t. d. Da pa cveto vse te čase, treba jih je siliti od decembra do marcija. Pred vsem

naj ima kamelija primerno zemljo, katere je najbolje kupiti. Kadar pričneš kamelijo siliti, da cvete, postavi jo na kraj, kjer ima stanovitne toplote 12 do največ 18° R. Z listja zbrisavaj pridno prah, sonce jo naj obseva kolikor mogoče, in škropi jo. Listje pa škropi tako, kakor da bi rosa na nje padala. Ob oblačnem vremenu ne škropi. Prilivaj pa z mlačno vodo. Kamelije, katere rabijo za lišp v cerkvi, naj ne bodo dolgo v mrzli cerkvi, še en cel dan ne, po noči pa naj bodo vedno na privajenem prostoru.

Ako gnojiš zelenjadne grede po zimi z gnojnico, bodo prihodnje leto salatne, zelinate in ohrovtove glave še enkrat tako velike. S tem pa hraniš tudi gnoj, katerega lahko spomladi drugod prav dobro porabiš.

Rastlin v loncih po zimi ne smeš prej škropiti, dokler ni zemlja okoli korenin suha. Voda pa bodi toliko topla, kolikor zrak, v katerem so rastline. Imajo naj tudi dovolj svežega zraka, a varuj jih prepriha ter očisti jim listje z gobo večkrat prahu in mrčesov.

Sadno drevje naj se presaja in na stalno mesto sadi vselej ob času, kadar mu rašča popolnoma miruje in počiva, to je potem, ko mu je istoletni les popolnoma dozorel in se dobro utrdil. Tak čas prične se pa šele potem, ko se lesni sok popolnoma neha pretakati in vse istoletno listje odpade. Naravna posledica torej je, da moramo sadno drevje le ob pravem času jeseni, ali pa po krajnih in podnebni razmerah proti koncu zime in dalje spomladi, ko se je zemlja že nekoliko ogrela, na stalno mesto presajati in saditi. Le ob zimskem času naj se v zmrazlo zemljo nikdar in nikjer ne sadi. Spomladi pa tudi ni nikdar odlašati dotle, ko je sadno drevje že zopet pričelo brsteti in zeleneti. Vsaka reč mora imeti svoj čas.

Ako se sejejo jablane ali hruške spomladi, treba je, da seme poprej vzkali. To imenujejo vrtnarji stratificiranje. Stratificije se pa tako le: Primeren majhen zaboj ali lonec napolni se z mokrim in prav drobnim peskom (sviščem) kakih 5 $\%$ na debelo. Na ta pesek se naspó redkoma peške, in potem zopet pesek. Tako se dela toliko časa, dokler je posoda polna, ali da je vse seme poshranjeno. Posoda se nese v primerno toplo klet ali se pa zakoplje v zemljo. Kolikor prej se stratificuje, na toliko mrzlejši kraj je dejati posodo. Kadar so kali nekaj milimetrov dolge in kadar je že spomladi vreme primerno, tedaj se pa vseje vzkališče seme.

Kdor ima na razpolaganje čresla, ki ga usnjarji proč mečejo, naj na novo zasajeno drevesnico proti koncu maja, najbolje po kakem hudem dežji, čez in čez pospe s čreslom kakih 10 $\%$ na debelo. V tako nasuti drevesnici ne raste plevel skoraj nič, in zemlja ostane pod čreslom rahla in toliko vlažna, da ne more škodovati drevesnici najhujša poletnja suša. Cepljeni uspevajo izvrstno, naredi hitro debele in dolge poganjke, korenine se pa čudovito razrastejo. Iz tega je razvidno, kako dobro je posipati s čreslom, in jaz priporočam tako ravnanje prav živo iz svoje večletne izkušnje.

Sadno drevje očistiš mahu, ne da bi mu škodovalo, ako je namažeš z lugom od navadnega pepela ter mu primešaš na vsakih 20 litrov po pol kilograma pepela. To zmes moraš skuhati in vročo po deblu namazati. V malo dneh odpade mah in se ne prikaže več prihodnje leto.

Ako hočeš nadležno mačko proč spraviti s kakega mesta na vrtu, potresi tist prostor s paprikovo moko. Zlasti v drevesnici so včasih mačke sitne, ker se vzpenjajo in raztegujejo po mladem drevju ter mu tako odluščajo popje. Drugače je pa mačka v obče na vrtu le koristna.